

CYNGOR CYMUNED LLANENGAN

CÔD YMDDYGIAD AELODAU
Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Côd Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru)
(Diwygio) 2016
Mabwysiadwyd y newidiadau i'r Côd Ymddygiad ar Gyfer Aelodau
ar Fehefin 8fed, 2016

ADRAN 18

18.1 YR EGWYDDORION

Mae Gorchymyn Ymddygiad Aelodau (Egwyddorion)(Cymru) 2001 yn nodi'r egwyddorion sydd i lywodraethu ymddygiad aelodau awdurdod perthnasol yng Nghymru. Dyma nhw:

18.1.1 ANHUNANOLDEB

Mae'n rhaid i Aelodau weithredu er budd y cyhoedd yn unig. Mae'n rhaid iddynt beidio â byth â defnyddio eu saefl fel Aelodau i roi mantais amhriodol i'w hunain na rhoi mantais neu anfantais amhriodol i eraill.

18.1.2 ONESTRWYDD

Mae'n rhaid i Aelodau ddatgan unrhyw fuddiannau preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw wrthdaro mewn ffordd sy'n diogelu budd y cyhoedd.

18.1.3 UNIONDEB A GWEDDUSTER

Mae'n rhaid i Aelodau beidio â'u rhoi eu hunain mewn sefyllfa lle y gallai unrhyw rywmedigaeth ariannol neu un arall i unigolion neu sefydliadau a allai geisio dylanwadu arnynt o ran cyflawn eu dyletswyddua godi amheuon ynglŷn â'u huniondeb. Mae'n rhaid i Aelodau osgoi ymddygiad sy'n ymddangos felly ar bob achlysur.

18.1.4 DYLETSWYDD CYNNAL Y GYFRAITH

Mae'n rhaid i Aelodau weithredu cynnal y gyfraith a gweithredu ar bob achlysur yn unol â'r ymddiriedaeth mae'r cyhoedd wedi'i rhoi ynddynt.

18.1.5 STIWARDIAETH

Wrth gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau, mae'n rhaid i Aelodau sicrhau bod adnoddau eu hawdurdod yn cael eu defnyddio'n gyfreithlon a gochelgar.

18.1.6 GWRTHRYCHEDD WRTH WNEUD PENDERFYNIADAU

Wrth cyflawni eu cyfrifoldebau, gan gynnwys gwneud penodiadau, dyfarnu contractau neu argymell unigolion ar gyfer gwobrwyon a buddiannau, mae'n rhaid i Aelodau wneud penderfyniadau ar sail teilyngdod. Er bod yn rhaid i Aelodau ystyried cyngor proffesiynol gan swyddogion ac y gallai fod yn briodol iddynt roi sylw i safbwyntiau pobl eraill, gan gynnwys eu grwpiau gwleidyddol, eu cyfrifoldeb hwy yw penderfynu pa safbwynt i'w arddel ac, os yw'n briodol, sut i bleidleisio ar unrhyw fater.

18.1.7 CYDRADDOLDEB A PHARCH

Mae'n rhaid i Aelodau gyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau gan roi ystyriaeth briodol i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u rhyw, hil, anabled, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd a dangos parch ac ystyriaeth at bobl eraill.

18.1.8 BOD YN AGORED

Mae'n rhaid i Aelodau fod mor agored â phosibl ynglŷn â'u holl weithredoedd a gweithredoedd eu hawdurod. Mae'n rhaid iddynt geisio sicrau bod datgeliadau gwybodaeth yn cael eu cyfyngu yn unol â'r gyfraith yn unig.

18.1.9 ATEBOLRWYDD

Mae Aelodau'n atebol i'r etholaeth a'r cyhoedd yn gyffredinol am eu gweithredoedd ac am y ffordd maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau fel Aelodau. Mae'n rhaid iddynt fod yn barod i ildio i unrhyw graffu sy'n briodol i'w cyfrifoldebau.

18.1.10 ARWEINYDDIAETH

Mae'n rhaid i Aelodau hyrwyddo a chefnogi'r egwyddorion hyn trwy roi arweiniad ac esiampl er mwyn hybu hyder y cyhoedd yn eu rôl ac yn yr awdurdod. Mae'n rhaid iddynt barchu didueddrwydd ac uniondeb swyddogion statudol yr awdurdod a'i gyflogaion eraill.

18.2 DEHONGLIAD

18.2.1 Yn y côd hwn mae:

“**aelodau cyfetholedig**” o ran awdurdod perthnasol, yn golygu unigolyn nad yw'n Aelod o'r awdurdod ond sy'n:

- a) Aelod o unrhyw un o bwyllgorau neu is-bwyllgorau'r awdurdod

neu'n

- b) Aelod o unrhyw un o gydbwyllgorau neu is-gydbwyllgorau'r awdurdod ac yn cynrychioli'r awdurdod arnynt

ac sydd â hawl i bleidleisio ar unrhyw gwestiwn sydd i'w benderfynu mewn unrhyw gyfarfod o'r pwyllgor neu'r is-bwyllgor hwnnw

"cyfarfod" yn golygu unrhyw gyfarfod:

- a) o'r awdurdod perthnasol
- b) o unrhyw weithrediaeth neu fwrdd yn yr awdurdod perthnasol
- c) o unrhyw bwyllgor, is-bwyllgor, cyd-bwyllgor neu is-gydbwyllgor yn yr awdurdod perthnasol neu unrhyw bwyllgor, is-bwyllgor, cydbwyllgor neu is-gydbwyllgor o'r fath yn unrhyw weithrediaeth neu fwrdd o'r awdurdod

neu

- ch) pan fo Aelodau neu Swyddogion yr awdurdod perthnasol yn bresennol heblaw mewn cyfarfod o grŵp gwleidyddol a ffurfiwyd yn unol â Rheoliad 8 Rheoliadau Llywodraeth Leol (Pwyllgorau a Grwpiau Gwleidyddol) 1990 ac yn cynnwys amgylchiadau pryd y mae Aelod o weithrediaeth neu fwrdd neu Swyddog sy'n gweithredu ar ei ben/phen ei hun yn arfer un o swyddogaethau'r awdurdod

"Aelod" yn cynnwys, oni bai bod y cyd-destun yn mynnu fel arall, aelod cyfetholedig

"Awdurdod perthnasol" yn golygu:

- a) cyngor sir
- b) cyngor bwrdeistref sirol
- c) cyngor cymuned
- ch) awdurdod tân ac achub a ffurfiwyd gan gynllun dan Adran 2 Deddf Gwasanaethau Tân ac Achub 2004 neu gynllun mae Adran 4 o'r Ddeddf honno'n berthnasol iddo
- d) awdurdod Parc Cenedlaethol a sefydlwyd dan Adran 63 Deddf yr Amgylchedd 1995

"cofrestr o fuddiannau'r aelodau" yw'r gofrestr a sefydlir ac a gedwir dan Adran 81 Deddf Llywodraeth Leol 2000

“chi” yn golygu chi fel Aelod neu Aelod cyfetholedig o awdurdod perthnasol

“eich awdurdod” yn golygu’r awdurdod perthnasol yr ydych chi’n Aelod neu’n Aelod cyfetholedig ohono.

18.2.2 Mewn perthynas â chyngor cymuned:

a) ystyr “**swyddog priodol**” yw swyddog o’r cyngor hwnnw o fewn ystyr Adran 270(3) Deddf Llywodraeth Leol 1972 (1)

a

b) ystyr “**pwyllgor safonau**” yw pwyllgor safonau’r cyngor sir neu’r cyngor bwrdeistrefol sydd â swyddogaethau mewn perthynas â’r cyngor cymuned mae’n gyfrifol amdano dan Adran 56(1) a (2) Deddf Llywodraeth Leol 2000.

18.3 DARPARIAETHAU CYFFREDINOL

18.3.1 Ac eithrio lle mae paragraff 18.3.3 yn berthnasol, mae’n rhaid i chi gydymffurfio â’r Côt Ymddygiad hwn:

a) pryd bynnag y byddwch yn cynnal busnes eich awdurdod neu’n bresennol mewn cyfarfod o’ch awdurdod

b) pryd bynnag y byddwch yn gweithredu, yn honni eich bod yn gweithredu neu’n rhoi’r argraff eich bod yn gweithredu yn rhinwedd rôl Aelod y cawsoch eich ethol neu’ch penodi iddi

c) pryd bynnag y byddwch yn gweithredu, yn honni eich bod yn gweithredu neu’n rhoi’r argraff eich bod yn gweithredu fel cynrychiolydd eich awdurdod

neu

ch) bob amser ac mewn unrhyw swyddogaeth, mewn perthynas â’r ymddygiad a nodir ym mharagraffau 18.3.6(a) a 18.3.8.

18.3.2 Dylech ddarllen y côd hwn ynghyd â’r egwyddorion cyffredinol a bennir dan Adran 49(2) Deddf Llywodraeth Leol 2000 o ran Cymru.

18.3.3 Pan gewch eich ethol, penodi neu enwebu gan eich awdurdod i wasanaethu:

a) ar awdurdod perthnasol arall neu unrhyw gorff arall sy’n cynnwys Bwrdd Iechyd Lleol, mae’n rhaid i chi, wrth weithredu ar ran yr awdurdod neu’r corff arall hwnnw, gydymffurfio â chôt ymddygiad yr awdurdod neu’r corff arall hwnnw

neu

b) ar unrhyw gorff arall nad oes ganddo gôd yn ymwneud ag

ymddygiad ei aelodau, mae'n rhaid i chi wrth weithredu ar ran y corff arall hwnnw, gydymffurfio â'r côd ymddygiad hwn ac eithrio lle mae'n gwrthdaro ag unrhyw rywmedigaethau, cyfreithlon eraill y gallai'r corff arall hwnnw fod yn ddarostyngedig iddynt.

18.3.4 Mae'n rhaid i chi:

- a) gyflawni eich dyletswyddau a'ch cyfrifoldebau gan roi ystyriaeth briodol i'r egwyddor y dylai fod cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u rhyw, hil, anabledd, cyfeiriadedd rhywiol, oedran neu grefydd
- b) ddangos parch at bobl eraill ac ystyriaeth iddynt
- c) peidio â bwlio nac aflonyddu unrhyw unigolyn
- ch) peidio â gwneud unrhyw beth sy'n peryglu neu sy'n debygol o beryglu, didueddrwydd y rhai hynny sy'n gweithio i'ch awdurdod neu ar ran eich awdurdod.

18.3.5 Mae'n rhaid i chi beidio â:

- a) datgelu gwybodaeth gyfrinachol neu wybodaeth y dylid ystyried yn rhesymol ei bod o natur gyfrinachol, heb ganiatâd penodol unigolyn sydd ag awdurdod i roi caniatâd o'r fath neu oni bai fod yn rhaid i chi wneud hynny dan y gyfraith
- b) atal unrhyw unigolyn rhag cael mynediad at wybodaeth mae gan yr unigolyn hwnnw hawl iddi dan y gyfraith.

18.3.6 Mae'n rhaid i chi:

- a) beidio ag ymddwyn mewn ffordd y gellid ystyried yn rhesymol ei bod yn dwyn anfri ar eich swydd neu'r awdurdod
- b) adrodd pa un ai drwy weithdrefn adrodd gyfrinachol eich awdurdod neu'n uniongyrchol i'r awdurdod priodol am unrhyw ymddygiad gan aelod arall neu unrhyw un sy'n gwiethio i'ch awdurdod neu ar ei ran ac mae'n rhesymol i chi gredu ei fod yn golygu neu'n debygol o olygu ymddygiad troseddol (nad yw, at ddibenion y paragraff hwn, yn cynnwys tramgwyddau neu ymddygiad y gellid eu cosbi trwy bosg benodedig)

- c) adrodd wrth Swyddog Monitro eich awdurdod am unrhyw ymddygiad gan aelod arall mae'n rhesymol i chi gredu ei fod yn torri'r côd ymddygiad hwn
 - ch) peidio â gwneud cwynion blinderus, maleisus neu wacsaw yn erbyn aelodau eraill neu unrhyw un sy'n gweithio i'ch awdurdod neu ar ran eich awdurdod.
- 18.3.7 Mae'n rhaid i chi gydymffurfio ag unrhyw gais gan Swyddog Monitro eich awdurdod neu Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru mewn perthynas ag ymchwiliad a gynhelir yn unol â'u pwerau statudol unigol.
- 18.3.8 Mae'n rhaid i chi:
- a) yn rhinwedd eich swydd neu fel arall beidio â defnyddio neu geisio defnyddio eich safle yn amhriodol roi neu sicrhau mantais i chi eich hun neu unrhyw unigolyn arall neu greu neu osgoi anfantais i chi eich hun neu unrhyw ungilyn arall
 - b) beidio â defnyddio adnoddau eich awdurdod nac awdurdodi pobl eraill i'w defnyddio:
 - i) yn annoeth
 - ii) yn groes i ofynion eich awdurdod
 - iii) yn anghyfreithlon
 - iv) ac eithrio mewn dull a fwriedir i hwyluso neu ffafrio cyflawni swyddogaethau'r awdurdod neu'r swydd y cawsoch eich ethol neu eich penodi iddi
 - v) yn amhriodol at ddibenion gwleidyddol
 - vi) yn amhriodol at ddibenion preifat.
- 18.3.9 Mae'n rhaid i chi:
- a) wrth gymryd rhan mewn cyfarfodydd neu wneud penderfyniadau ynglŷn â busnes eich awdurdod, wneud hynny ar sail rhinweddau'r amgylchiadau dan sylw ac er budd y cyhoedd gan ystyried unrhyw gyngor perthnasol a roddwyd gan swyddogion eich awdurdod ac yn enwedig gan:
 - i) bennaeth gwasanaeth cyflogedig yr awdurdod
 - ii) Prif Swyddog Cyllid yr awdurdod
 - iii) Swyddog Monitro'r awdurdod
 - iv) Prif Swyddog Cyfreithiol yr awdurdod (y dylid ymgynghori ag ef/hi pan fo unrhyw amheuaeth ynglŷn â phŵer yr awdurdod i weithredu, yng nghylch pa un a yw'r camau arfaethedig o fewn y fframwaith polisi a

gytunwyd gan yr awdurdod neu os gallai canlyniadau cyfreithiol weithrdu neu fethiant i weithredu gan yr awdurdod arwain at ôl-ffeithiau pwysig)

- b) rhoi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion statudol ac unrhyw ofynion rhesymol ychwanegol a osodwyd gan eich awdurdod.

18.3.10 Mae'n rhaid i chi:

- a) gydymffurfio â'r gyfraith a rheolau eich awdurdod sy'n llywodraethu hawlio treuliau a lwfansau mewn cysylltiad â'ch dyletswyddau fel aelod
- b) osgoi derbyn unrhyw roddion oddi wrth neb, na lletygarwch (heblaw am letygarwch swyddogol fel derbyniad dinesig neu ginio gwaith a awdurdodwyd yn briodol gan eich awdurdod), na buddiannau materol neu wasanahtau i chi eich hun neu unrhyw unigolyn a allai eich rhoi chi dan rwymedigaeth amhriddol neu ymddangos fel pe bai'n gwneud hynny.

18.4 BUDDIANNAU

18.4.1 BUDDIANNAU PERSONOL

- a) Mae'n rhaid i chi ystyried, ym mhob mater, pa un a oes gennych chi fuddiant personol a pha un a yw'r côd ymddygiad hwn yn mynnu eich bod yn datgelu'r buddiant hwnnw.
- b) Mae'n rhaid i chi ystyried bod gennych chi fuddiant personol mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef:
 - i) os yw'n gysylltiedig â'r canlyhnlol neu'n debygol o effeithio arnynt:
 - a) unrhyw gyflogaeth neu fusnes a gynhelir gennych chi
 - b) unrhyw unigolyn sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi; unrhyw gwmni yr ydych chi'n barnter ynddo neu unrhyw gwmni yr ydych hci'n gyfarwyddwr taledig ar ei gyfer
 - c) unrhyw unigolyn, heblaw am eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn perthynas â'ch ethol neu unrhyw dreuliau a gafwyd gennych wrth gyflawn eich dyletswyddau fel aelod

- ch) unrhyw gorff corfforaethol sydd â lle busnes neu dir yn ardal eich awdurod ac mae gennych chi fuddiant llesiannol ynddo mewn dosbarth o warannau'r corff hwnnw sy'n fwy na gwerth enwol £25,000 neu ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw
- d) unrhyw gontract ar gyfer nwyddau, gwasanaethau neu waith a wnaed rhwng eich awdurdod a chi eic hun neu gwmni yr ydych hci'n bartner ynddo, cwmni yr ydych hci'n gyfarwyddwyr taledig ar ei gyfer neu gorff sy'n cyfateb i'r disgrifiad a roddir ym mharagraff ch) uchod
- dd) unrhyw dir mae gennych chi fuddiant llesiannol ynddo sydd yn ardal eich awdurdod
- e) unrhyw dir mae eich awdurod yn landlord ar ei gyfer ac mae'r tenant yn gwmni yr ydych chi'n bartner ynddo, cwmni yr ydych chi'n gyfarwyddwr taledig ar ei gyfer neu gorff sy'n cyfateb i'r disgrifiad a roddir ym mharagraff ch) uchod
- f) unrhyw gorff yr ydych wedi'ch ethol, penodi neu enwebu iddo gan eich awdurdod
- ff) unrhyw:
 - 1. awdurdod neu gorff cyhoeddus sy'n arfer swyddogaethau o natur cyhoeddus
 - 2, cwmni, cymdeithas ddiwydiannol neu ddarbodus, elusen neu gorff sydd wedi'i gyfeirio at ddibenion elusennol
 - 3. corff mae ei brif ddibenion yn cynnwys dylanwadu ar far neu bolisi cyhoeddus
 - 4. undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol
neu
 - 5. glwb, cymdeithas neu fudiad preifat sy'n gweithredu yn ardal eich awdurdod

yr ydych chi'n aelod ohono/i neu'n dal swydd
reolaeth gyffredinol ynddo/i

- g) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod mae gennych chi drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill), i'w feddiannu am 28 diwrnod neu gyfnod hwy

ii) benderfyniad y gellid ystyried yn rhesymol ei fod yn effeithio ar:

- a) eich lles neu eich sefyllfa ariannol neu les neu sefyllfa ariannol unigolyn yr ydych hci'n byw ag ef/hi neu unigolyn mae gennych gysylltiad personol agos ag ef/hi
- b) unrhyw gyflogaeth neu fusnes a gynhelir gan yr unigolion a ddisgrifir yn a)
- c) unrhyw unigolyn sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw unigolion a ddisgrifir yn a), unrhyw gwmni mae'n bartner ynddo neu unrhyw gwmni mae'n gyfarwyddwr ar ei gyfer

ch) unrhyw gorff corfforaethol mae gan yr unigolion a ddisgrifi yn a) fuddiant llesiannol ynddo mewn dosbarth o warrannau sy'n fwy na gwerth enwol £5,000

neu

- d) unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 18.4.1 (b)(i)(ff)1 i 18.4.1(b)(i)(ff)5 mae'r unigolion a ddisgrifir yn (a) yn dal swydd reolaeth gyffredinol ynddo i raddau mwy na mwyafrif

- 1. yn achos awdurdod â wardiau neu adrannau etholiadol talwyr y dreth gyngor, trethdalwyr neu breswywlyr eraill y ward neu'r adran etholiadol, fel bo'n berthnasol, mae'r penderfyniad yn effeithio arnynt

neu

- 2. ym mhob achos arall, talwyr y dreth gyngor, trethdalwyr neu breswylwyr eraill ardal yr awdurdod.

- a) Pan fydd gennych chi fuddiant personol mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef a'ch bod yn bresennol mewn cyfarfod lle mae'r busnes hwnnw'n cael ei ystyried, mae'n rhaid i chi ddatgelu ar lafar i'r cyfarfod hwnnw fodolaeth a natur y buddiant hwnnw cyn neu ar ddechrau'r ystyriaeth honno neu pan ddaw'r buddiant yn amlwg.
- b) Pan fydd gennych chi fuddiant personol mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef a'ch bod yn cyflwyno:
- i) sylwadau ysgrifenedig (boed hynny trwy lythyr, ffacs neu ryw fath arall o gyfathrebu electroneg) i aelod neu swyddog o'ch awdurdod ynglŷn â'r busnes hwnnw, dylech gynnwys manylion y buddiant hwnnw yn y cyfathrebiad ysgrifenedig
- neu
- ii) sylwadau ar lafar (boed hynny'n bersonol neu drwy ryw fath o gyfathrebu electroneg) i aelod neu swyddog o'ch awdurdod, dylech ddatgelu'r buddiant ar ddechrau sylwadau o'r fath neu pan ddaw'n amlwg i chi bod gennych fuddiant o'r fath a chadarnhau'r sylwadau a'r buddiant yn ysgrifenedig o fewn 14 diwrnod o wneud y sylwadau.
- c) Yn amodol ar baragraff 18.4.5(a)(ii) isod, pan fydd gennych chi fuddiant personol mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef a'ch bod wedi gwneud penderfyniad wrth arfer un o swyddogaethau gweithrediaeth neu fwrdd, mae'n rhaid i chi, o ran y busnes hwnnw, sicrhau bod unrhyw ddatganiad ysgrifenedig ynglŷn â phenderfyniad hwnnw yn cofnodi bodolaeth a natur eich buddiant.
- ch) Mae'n rhaid i chi, o ran buddiant personol na ddatgelwyd yn flaenorol, cyn neu'n union ar ôl diwedd cyfarfod lle gwnaed y datgeliad yn unol â pharagraff 18.4.2(a) roi hysbysiad ysgrifenedig i'ch awdurdod yn unol ag unrhyw ofynion a nodirgan y Swyddog Monitro eich awdurdod o bryd i'w gilydd ond sy'n cynnwys o leiaf:
- i) fanylion y buddiant personol
 - ii) fanylion y busnes yr ymw'nâ'r buddiant personol ag ef
 - iii) llofnod.
- d) Pan fydd eich Swyddog Monitro yn cytuno bod y wybodaeth yn ymwneud â'ch buddiant personol yn wybodaeth sensitif, yn

unol â pharagraff 18.5.2(a), bydd eich rhwymedigaethau dan y paragraff 18.4.2 hwn i ddatgelu gwybodaeth o'r fath, boed hynny ar lafar neu'n ysgrifenedig, yn cael eu disodli gan rwymedigaeth i ddatgelu bodolaeth buddiant personol a chadarnhau bod eich Swyddog Monitro wedi cytuno bod natur y cyfryw fuddiant personol yn wybodaeth sensitif.

- dd) At ddibenion paragraff (ch), ystyrir bod buddiant personol wedi cael ei ddatgelu'n flaenorol dim ond os rhoddwyd hysbysiad ysgrifenedig yn unol â'r côd hwn ers y dyddiad diwethaf y cawsoch eich ethol, penodi neu enwebu'n aelod o'ch awdurdod.
- e) At ddibenion is-baragraff (c), os na roddwyd hysbysiad ysgrifenedig yn unol â'r paragraff hwnnw, ystyrir nad ydych wedi datgelu buddiant personol yn unol â'r côd hwn.

18.4.3 BUDDIANNAU SY'N RHAGFARNU

- a) Yn amodol ar baragraff (b) isod, pan fydd gennych chi fuddiant personol mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef, bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu yn y busens hwnnw os yw'r buddiant yn un y byddai'n rhesymol i aelod o'r cyhoedd sy'n ymwybodol o'r ffeithiau perthnasol fod o'r farn ei fod mor arwyddocaol fel y bydd yn debygol o ragfarnu eich barn yngh nghylch budd y cyhoedd.
- b) Yn amodol ar baragraff (c), ni ystyrir bod gennych chi fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes os yw'r busnes hwnnw:
 - i) yn ymwneud â'r canlynol:
 - a) awdurdod perthnasol arall yr ydych chi'n aelod ohono hefyd
 - b) awdurdod neu gorff cyhoeddus arall sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus yr ydych chi'n dal swydd reolaeth gyffredinol ynddo
 - c) corff y cawsoch eich ethol, penodi neu enwebu iddo gan eich awdurdod
 - ch) eich rôl fel llywodraethwr ysgol (os na chwsoch eich penodi neu enwebu gan eich awdurdod) oni bai ei fod yn ymwneud yn benodol â'r ysgol yr ydych chi'n llywodraethwr ynddi

- d) eich rôl fel aelod o Fwrdd Iechyd Lleol os na chawsoch eich penodi neu enwebu gan eich awdurdod
- ii) yn ymwneud â'r canlynol:
- a) swyddogaethau tai eich awdurdod os oes gennych chi denantiaeth neu brydles â'ch awdurdod, ar yr amod na does gennych chi ôl-ddyledion rhent o fwy na dau fis â'ch awdurdod ac, ar yr amod nad yw'r swyddogahetau hynny'n ymwneud yn benodol â'ch tenantiaeth neu'ch prydles
 - b) swyddogaethau eich awdurdod o ran costau prydau ysgol, cludiant a theithio, os ydych chi'n warcheidwad, rhiant neu riant-cu neu'n meddu ar gyfrifoldeb rhiant (fel y'i diffinir yn Adran 3 Deddf Plant 1989) am blentyn sydd mewn addysg amser llawn, oni bai ei fod yn ymwneud yn benodol â'r ysgol mae'r plentyn hwnnw/honno'n mynd iddi
 - c) swyddogaethau eich awdurdod o ran tâl salwch statudol dan Ran XI Deddf Cyfraniadau a Budd-daliadau Nawdd Cymdeithasol 1992, os ydych chi'n derbyn tâl o'r fath gan eich awdurdod neu os oes gennych chi hawl i'w dderbyn
 - ch) â swyddogaethau eich awdurdod mewn cysylltiad â lwfans neu daliad a wneir yn unol â darpariaethau Rhan 8 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011(2) neu lwfans neu bensiwn a ddarperir dan Adran 18 Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989(3)
- iii) eich rôl fel cyngorydd cymuned o ran grant, benthyciad neu fath arall o gymorth ariannol a wnaed gan eich cyngor cymuned i sefydliad cymunedol neu wirfoddol hyd at uchsafwm o £500.00.
- c) Nid yw'r eithriadau ym mharagraff 18.4.3(b)(i) yn berthnasol pan fo'r busnes yn ymwneud â phenderfynu ar unrhyw gymeradwyaeth, cydsyniad, trwydded, caniatâd neu gofrestrriad.

18.4.4 **PWYLLGORAU TROSOLWG A CHRAFFU**

Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes a gyflwynir gerbron un o bwyllgorau trosolwg a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath) pan fo'r:

a) busnes hwnnw'n ymwneud â phenderfyniad a wnaed (pa un a'i gweithredwyd ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth neu fwrdd eich awdurdod neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cydbwyllgorau neu is-gydbwyllgorau eich awdurdod

ac

b) ar yr adeg y gwnaed y penderfyniad neu y cymerwyd y cam, yr oeddech chi'n Aelod o'r weithrediaeth, bwrdd, pwyllgor is-bwyllgor, cydbwyllgor neu is-gydbwyllgor a grybwyllwyd ym mharagraff (a) ac yn bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu y cymerwyd y cam hwnnw.

18.4.5 **CYFRANOGIAD MEWN PERTHYNAS Â BUDDIANNAU A DDATGELWYD**

a) Yn amodol ar baragraffau b), c) a ch) pan fydd gennych chi fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef, mae'n rhaid i chi, oni bai eich bod wedi cael goddefeb gan Bwyllgor Safonau eich awdurdod:

i) fynd allan o'r ystafell, y siambr neu'r man y cynhelir cyfarfod sy'n ystyried y busnes:

a) lle mae'r paragraff (b) yn berthnasol, yn union ar ôl i'r cyfnod ar gyfer gwneud sylwadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth ynglŷn â'r busnes ddod i ben a, sut bynnag, cyn i ystyriaeth bellach o'r busnes ddechrau, pa un a ganiateir i'r cyhoedd aros yn yc yfarfod ar gyfer ystyriaeth o'r fath ai peidio

neu

b) mewn unrhyw achos arall, pryd bynnag y daw'n amlwg bod y busnes yn cael ei ystyried yn y cyfarfod hwnnw

ii) peidio ag arfer swyddogaeth gweithrediaeth neu fwrdd o ran y busnes hwnnw

iii) peidio â cheisio dylwanwadu ar benderfyniad ynglŷn â'r busnes hwnnw

- iv) peidio â gwneud unrhyw sylwadau ysgrifenedig (boed hynny trwy lythyr, ffacs neu ryw fath arall o gyfathrebu elecgroneg) mewn perthynas â'r busnes hwnnw
 - v) peidio â gwneud unrhyw sylwadau llafar (boed hynny'n berosnol neu drwy ryw fath o gyfathrebu electroneg) mewn perthynas â'r busnes hwnnw neu roi'r gorau ar unwaith i wneud sylwadau llafar o'r fath pan ddaw'r buddiant sy'n rhagfarnu i'r amlwg.
- b) i) Pan fydd gennych chi fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef, cewch fynychu cyfarfod er mwyn cyflwyno sylwadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth yn ymwneud â'r busnes yn unig, cyn belled ag y caniateir i'r cyhoedd fynychu'r cyfarfod hefyd at yr un diben, boed hynny dan hawl statudol neu fel arall
- c) ii) Os oes gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes mae a wnelo eich awdurdod ag ef cewch gyflwyno cynrychioliadau ysgrifenedig i gyfarfod sy'n ymwneud â'r busnes hwnnw, ar yr amod y caniateir i'r cyhoedd fod yn bresennol yn y cyfarfod at y diben o wneud cynrychioliadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth sy'n ymwneud â'r busnes, pa un ai dan hawl statudol neu fel arall
- ch) iii) Pan fyddwch yn cyflwyno cynrychioliadau ysgrifenedig dan is-baragraff c), rhaid i chi gydymffurfio ag unrhyw weithdrefn y caiff eich awdurdod ei fabwysiadu ar gyfer cyflwyno cynrychioliadau o'r fath.
- d) Nid yw paragraff a) yn eich atal rhag mynychu a chymryd rhan mewn cyfarfod:
- i) os gofynnir i chi fynychu cyfarfod pwyllgor trosolwg a chraffu, gan bwyllgor o'r fath sy'n arfer ei bwerau statudol
- neu
- ii) a oes gennych chi oddefeb cyn belled â'ch bod:
 - a) yn datgan yn y cyfarfod eich bod yn dibynnu ar yr oddefeb
 - a
 - b) cyn neu yn union ar ôl i'r cyfarfod orffen, eich bod yn rhoi hysbysiad ysgrifenedig i'ch awdurodd sy'n cynnwys:

1. manylion y buddiant sy'n rhagfarnu
2. manylion y busnes mae'r buddiant sy'n rhagfarnu yn ymwneud ag ef
3. manylion yr oddefeb a'r dyddiad y'i caniatawyd arno
4. llofnod.

dd) Pan fydd gennych chi fuddiant sy'n rhagfarnu a'ch bod yn gwneud sylwadau ysgrifenedig neu lafar i'ch awdurdod gan ddibynnu ar oddefeb, mae'n rhaid i chi gynnwys manylion yr oddefeb mewn unrhyw sylwadau ysgrifenedig neu lafar o'r fath ac, yn yr achos olaf, roi hysbysiad ysgrifenedig i'ch awdurdod o fewn 14 diwrnod o wneud y sylwadau.

18.5 COFRESTR BUDDIANNAU AELODAU

18.5.1 COFRESTR BUDDIANNAU ARIANNOL AC ERAILL AC AELODAETH A SWYDDI RHEOLI

- a) Yn amodol ar is-baragraff c) mae'n rhaid i chi o fewn 28 diwrnod o'r:
 - i) i gôd ymddygiad eich awdurdod gael ei fabwysiadu neu ddarpariaethau gorfodol y côd enghreifftiol hwn gael eu cymhwyso i'ch awdurdod
neu
 - ii) i chi gael eich ethol neu benodi i swydd (os digwydd hynny'n ddiweddarach)

gofrestru eich buddiannau ariannol a buddiannau pan fyddant yn dod o fewn categori a grybwyllwyd ym mharagraff 18.4.1(b) yng nghofrestr eich awdurdod trwy roi hysbysiad ysgrifenedig i Swyddog Monitro eich awdurdod.

- b) Yn ddarostyngedig i is-baragraff ch), rhaid i chi, o fewn 28 diwrnod ar ôl dod yn ymwybodol o unrhyw fuddiant personol newydd sy'n dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 18.4.1(1)b) gofrestru'r buddiant personol newydd hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod.

- c) Yn ddarostyngedig i is-baragraff, rhaid i chi, o fewn 28 diwrnod ar ôl dod yn ymwybodol o unrhyw newid i fuddiant personol a gofrestrwyd sy'n dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 18.4.1b) gofrestru'r newid hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod neu yn achos cyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod.
- ch) Nid yw paragraffau a), b) a c) yn berthnasol i wybodaeth sensitif a bennwyd yn unol â pharagraff 18.5.2a).
- d) Ni fydd paragraff a) a b) yn berthnasol os ydych chi'n aelod o awdurdod perthnasol sy'n gyngor cymuned pan fyddwch yn gweithredu yn rhinwedd eich swydd fel aelod o awdurdod o'r fath.
- dd) Pan fyddwch yn datgelu buddiant personol yn unol â pharagraff 18.4.2 am y tro cyntaf, rhaid i chi gofrestru'r buddiant personol hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod neu yn achos cyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod.

18.5.2 GWYBODAETH SENSITIF

- a) Pan fyddwch o'r farn bod y wybodaeth yn ymwneud ag unrhyw un o'ch buddiannau personol yn wybodaeth sensitif a bod Swyddog Monitro eich awdurdod yn cytuno, ni fydd angen i chi gynnwys y wybodaeth honno wrth gofrestru'r buddiant hwnnw neu fel bo'n berthnasol newid i'r buddiant dan baragraff 18.5.1.
- b) Mae'n rhaid i chi o fewn 28 diwrnod o ddod yn ymwybodol o unrhyw newid i amgylchiadau sy'n golygu nad yw'r wybodaeth a eithriwyd dan is-baragraff a) yn wybodaeth sensitif mwyach, hysbysu Swyddog Monitro eich awdurdod neu mewen perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod gan ofyn i'r wybodaeth gael eich chynnwys yng nghofrestr buddiannau aelodau eich awdurdod.
- c) Yn y côd hwn, mae 'gwybodaeth sensitif' yn golygu gwybodaeth y byddai caniatáu idid gael ei harchwilio gan y cyhoeddu yn creu neu'n debygol o greu, risg ddifrifol y gallech chi neu unigolyn sy'n byw â chi fod yn agored i drais neu fygythion.

18.5.3 **COFRESTRU RHODDION A LLETYGARWCH**

Mae'n rhaid i chi, o fewn 28 diwrnod o dderbyn unrhyw rodd, lletygarwch, buddiant materol neu fantais sy'n werth mwy na £25.00 roi hysbysiad ysgrifenedig i Swyddog Monitro eich awdurdod neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod o fodolaeth a natur y rhodd honno, y lletygarwch hwnnw, y buddiant materol hwnnw neu'r fantais honno.